

FRIENDSHIP, MULTICULTURALISM AND DIVERSITY

Veronica-Alina Constănceanu

Scientific Researcher III, PhD, Romanian Academy – Timișoara

Abstract: Friendship, adversity, envy, admiration, overlooking, all this and others words can describe the relations between writers, based on memories, memories or various volumes of correspondence, but also literature of all kinds. But it is rare that the names of two prose writers appear on the same cover when it comes to literature. In 2003, Daniel Vighi and Viorel Marineasa published „Fahrplanfür die Sixties”, a book about the underground writers of Timisoara in the 1960s, but the best (important) book of prose signed by the two is the one of stereofiction that appeared in 2011. It is a serious game in which two writers re involved in a kind of competition, they fight each other, the result being a book in which the two voices remain distinct. The texts written by both writers are somehow placed in the page like in a mirror, starting from a common point, but each writer goes on another road. The new book, „Conteleboschetar,, is also something else, in fact we can talk about a new book in which old fragments are recontextualized.

Keywords: friendship, diversity, multiculturalism, textualism, subversiv

Prietenie, adversitate, invidie, admirație, ignorare, toate acestea și multe altele pot denumi relațiile dintre scriitori. Dovadă stau nu doar memoriile, amintirile sau diversele volume de corespondență, dar și cărțile de proză. Rar se întâmplă ca numele a doi prozatori să apară pe aceeași copertă, atunci când e vorba de literatură. Oare ce părere are Dudu Pantelimon despre toate aceste povești? Întrebarea ne-o putem pune în timp ce citim una din cele mai noi cărți publicată de Daniel Vighi și Viorel Marineasa¹. Dudu a fost primul personaj inventat de cei doi, amestecat prin tot felul de povești, obligat să-și trăiască imprevizibilul și fragilul său destin de hârtie, pentru a fi abandonat brusc undeva într-o pagină din *Orizont*. Nu e pentru prima dată când prietenia celor doi lasă urme în literatură². În 2003 au publicat

---

¹Daniel Vighi, Viorel Marineasa, *Plânsul bătrânului tenor dramatic sovietic. Memorator pentru tanchiști(stereoproze)*, Diacritic, Timișoara, 2011

²Nu ne vom referi în acest articol la volumele despre deportarea în Bărăgan, precum *Rusalii '51: Fragmente din deportarea în Bărăgan* (1994) și *Deportarea în Bărăgan. Rusalii '51: Fragmente din deportarea în Bărăgan* (1994) și *Deportarea în Bărăgan: Destine, ocumente, reportaje* (1996), despre cărțile de non ficțiune scrise de cei doi, ele fiind un capitol aparte.

*Fahrplanfür die Sixties*³, o carte despre boema timișoreană din anii 60 și nu numai, o carte scrisă cu gândul la mișcarea hippie, la corespondentul ei (cât o fi fost) autohton, o galerie de portrete, de amintiri. Cartea (bilingvă) are un motto: „Ca mai întotdeauna, am rămas câțiva îndărătnici, deciși să ne biciuim trupurile, să ne halucinăm nopțile: boema ca o boală și ca o salvare.” Se spune că unii autori s-au supărat citind paginile ce le-au fost dedicate. Cine nu-i cunoaște cu adevărat nici nu va afla din cartea asta cine sunt/au fost. Dar nu asta e miza ei. E o carte specială, în care mai mult se caută dramul de nebunie care reușea să existe în vremuri care nu permiteau așa ceva. E o carte scrisă mai mult pentru diverse lecturi publice din spațiul german, în care textele erau acompaniate de imagini proiectate pe un ecran imens în timpul unor adevărate spectacole. E o carte care vorbește despre lucruri frumoase, ascunse în vremuri urâte, atunci când lumea reală nu permitea nimănui să-i știrbească structura de monolit. Și atunci, pe ascuns, exista un *Ministru al Culturii Underground* în persoana lui Gheorghe Sabău, șeful cineclubului *Atelier 16* din Arad, dar a existat și un *manager al subteranei*, nimeni altul decât Ion Monoran, un poet despre care legendele spun multe [despre locul și rolul său în istoria poeziei optzeciste], dar care, fapt consemnat de istorici, în decembrie '89 a oprit tramvaiele în Piața Maria și i-a poftit pe călători la revoluție. „Îi plăcea să adaste prin cârciumi, pentru a culege sintaxa de pe buzele umezite ale bețivilor și să râdă de cenzură, să prepare zacuscă, să prăjească ouă cu cartofi, tot trâncănind despre Republica lui Platon, certându-l pentru isprava cu poezii. (...) A rămas în memoria subteranei, cum dirija el cu un deget, alcoolizat, în casa prăbușită dickensian a poetului sârb Bata Konstantinovici, colegul său de subterană, o orchestră imaginară, ce cânta un Ceaikovski perforat cu formația Phoenix, o formație celebră a orașului vremii de atunci prin care treceam ușor cu toții din imperiul Beatles în acela Deep Purple.” Sunt creionate portrete ale unor poeți cunoscuți pe plan local, deși unii ar merita să fie cunoscuți și prin alte părți: Petre Ilieșu, Adrian Derlea, George Lână, Gheorghe Pruncuț, Bata Kostantinovici, Dero (adică Dan Emilian Roșca, decedat între timp, ca o dovadă că până la urmă *boema ucide*). Nu lipsește *parizianul* Mircea Pora, dar nici Miki, o figură stranie cunoscută de aproape orice timișorean: un individ masiv, cu o chitară pe spate, îmbrăcat mereu aiurea, bântuind printre noi, aproape mereu încălțat în șlapi de baie, indiferent de vreme și anotimp. Nu puteau fi uitați scriitorii din *Aktionsgruppe Banat* și prietenii lor (Herta Müller, William Totok, Richard Wagner în primul rând); n-au fost uitate întâmplările de la Crivaia, „loc de întâlnire, precar și mirific totodată, al generației optzeci în munții Semenici. Adevărul – adevărat este că în acele camere n-ar fi adăstat nici o minută poezii

³Viorel Marineasa & Daniel Vighi, *Fahrplanfür die Sixties*, Editura Solitude, Stuttgart, 2003

oficiali, învățați să melancolizeze la întâlniri planificate de secțiile de propagandă.” Ar mai fi de amintit caseta cu miorlăitul pisicilor, care o vreme a tulburat liniștea nopților de la Trei Ape. N-a fost uitat nici *monodermismul*, un curent poetic de folosință restrânsă, creat și utilizat de Ion Monoran, Adrian Derlea și Mircea Bârsilă. Imaginea cea mai puternică din această cărticică e cea a subsolului unde, printre țevile de încălzire și toate celelalte, unii se ascundeau pentru a putea vorbi despre ceea ce-i interesa, despre muzica, arta, filmele și cărțile făcute parcă pentru sufletele lor. Și în *Plânsul bătrânului tenor dramatic sovietic. Memorator pentru tanchiști* descoperim siluetele unor scriitori, dar cartea e una de ficțiune, e un joc serios în care doi scriitori se completează, se provoacă, se înfruntă, rezultatul fiind o carte în care cele două voci rămân distincte. După cum observa Radu Pavel Gheo: „Marineasa și Vighi au scris împreună, dar independent, texte separate ce pornesc de la câte o temă, o idee sau o situație comune, exploatate ulterior prozastic în maniera specifică fiecăruia, astfel încât cele două voci narative se împletesc stereofonic, păstrându-și în același timp individualitatea stilistică și, uneori, narativă (atunci când premisele comune dezvoltă pe parcurs povești diferite: Inedita punere în pagină amintită mai sus așază prozele celor doi scriitori în paralel, împărțind paginile în două jumătăți distribuite democratic. Când pe banda superioară curge proza lui Viorel Marineasa, pe cea inferioară curge cea a lui Daniel Vighi, iar odată cu trecerea la o nouă secțiune, ordinea se inversează: textele lui Daniel Vighi curg în partea de sus, iar cele ale lui Viorel Marineasa în partea de jos, fără ca această secționare atipică a stereoprozelor să afecteze lectura. Aspectul experimentalist, asumat de cei doi autori în planul formal, se armonizează cu ideea fondatoare a conținutului propriu-zis, cea a generării unor texte independente dintr-un trunchi comun.”⁴ Carmen Mușat a observat că acest volum preia titlul uneia dintre povestirile incluse de Viorel Marineasa în *Dicasterial*, dar desigur aici totul se încarcă de sensuri noi. „Teritoriile pe care și le împart cei doi nu sunt fixe, locurile se schimbă, ca și ritmurile prozelor, viața și literatura se potențează reciproc, ca două oglinzi puse față în față, ale căror imagini se reflectă la nesfârșit. De la *mimesis* la *poiesis* și retur, verva aglutinantă postmodernistă pune în mișcare mecanismul textual, afirmând imperativ întoarcerea la faptul de viață și la document. Cu toate acestea, textele semnate de Vighi și Marineasa nu sunt străine de procedeele metaliteraturii, predispoziția autoreflexivă a celor doi scriitori neavând însă ca efect diminuarea „efectului de real“ și a autenticității.”⁵ S-a discutat

---

⁴Radu Pavel Gheo, *Relieful timpului*, „Orizont”, XXVI, 2014, nr.3(1578), p.20

⁵Carmen Mușat, *Un diptic stereofonic, Proza românească, de la Timișoara la București*, „Observator cultural”, Nr 623, 11 mai 2012

mult despre arhitectura cărții, despre modul în care textele alternează, despre pretextele din care pornesc noile povești. „Volumul seamănă, în succesiunea muzicală, discretă, a pieselor sale, cu o galerie de pictură naivă: subiecte mărunte, ton măsurat, grai local, însă, sub aparența tonalităților înrudite se ascunde uimitoare bogăție a registrelor, precum sutele de tonuri de verde din tablourile lui Rousseau Vameșul.”⁶

Fiecare parte e deschisă de un motto. Și dacă unii scriitori cunoscuți nu ar fi scris nimic despre o anumită marchiză și ora 5, în literatura noastră un optzecist s-a jucat cu acest pretext literar, cu această bucuclășă oră („El ieși la ora 5. Acesta este, după cum se vede, un roman de suprafață.”⁷) Celebra marchiză a lui Paul Valery intră în scenă, travestită e drept, în conformitate cu timpurile moderne. Știm că Paul Valery considera sintagma *Marchiza ieși la ora cinci* ca fiind cel mai prost debut pentru un roman care se respectă. Sau cel puțin așa ar vrea să ne convingă André Breton. În *Manifestul suprarealismului*, poetul francez scria: „Monsieur Valery proposait dernièrement de réunir en anthologie un aussigrandnombrequepossible de débuts de romans, de l’insanitédesquelsilattendaitbeaucoup(...) Unetelleidéfaitencorehonneur a Paul Valery qui, naguère, a propos des romans, m’assuraitqu’en ce qui lui concerne, ilrefuseraittoujours à écrire : *La marquise sortit a cinqheures*”⁸ Acum lucrurile se schimbă complet: „Mătușa ieși pe poartă la ora 18.”(p. 269) De fapt, toate lucrurile sunt altfel în această carte. „Am zis să nu scriem doar așa, de dorul inspirației de moment și să provocăm scrisul prin ceva din afara lui: prin ecouri stereofonice.” Se provoacă în permanență cei doi, fără a uita că textul trebuie să se întindă în fața cititorului care trebuie strâns în el ca într-o pânză de păianjen. Uneori pornesc de la același motiv, alteori de la teme date, „Mărturisesc că nu prea știu cum să răspund inspirat la provocarea megieșului Viorel Marineasa, care nu mă slăbește cu ale sale laitmotive obsesionale rusofile și rusofobe. Ce ai tu, bată-te să te bată de prozatoare optzecist, cu maica Rusie, ți-e dragă cumva lumea lui Șukșin, aceea de prin filmul *Cheamă-mă în depărtarea luminoasă* în care cutare moș(...) cioplea și rindelua pe malul râului uriaș și era iarnă rusească, știți, domniile voastre, cum se prezintă asemenea priveliște, aveți suficiente resurse

---

⁶Elena Crașovan, *Canon baroc pentru proză scurtă. Allegro ma non troppo*, „Orizont”, XXIV, 2012, nr. 2(1553), p. 12

⁷Mircea Nedelciu, *Zodia Scafandrului*, Editura Compania, București, 2000, p. 5

⁸ „Domnul Valéry tocmai a propus sa adunăm într-o antologie, pe cât ne este posibil, un număr cât mai mare de debuturi în roman, de la a căror nebunie el așteaptă mult.(...) O asemenea idee îi face cinste domnului Valery care, în ceea ce-l privește, m-a asigurat că va refuza întotdeauna să scrie: *Marchiza ieși la ora cinci*.” (tr.n)(André Breton, *Les Manifestes du surréalisme*, Sagittaire, 1946, p. 18)

și amintiri (...).” (p. 30) Cei doi aduc un omagiu nu doar Banatului, ci și scriitorilor lui, de la Sorin Titel, la Mircea Pora, de la Ion Monoran la Adrian Derlea, dar e și un omagiu pentru oamenii obișnuiți, care au devenit eroi⁹, în decembrie 1989, e un omagiu pentru cei care au scris istoria acestor locuri, dar și pentru oamenii obișnuiți a căror viață devine acum literatură. Cam toată teoria prozei optzeciste poate fi aplicată în analizarea acestei cărți, deși literatura nu e scrisă pentru a le da dreptate teoreticienilor. Cartea asta e scrisă pentru a ține în viață o lume aproape dispărută, un Banat multicultural, o Timișoară multietnică, o lume în schimbare. „Adevărul e că viața bate ficțiunea” (p. 154), ne spun în fapt ambii prozatori bănățeni, dar dacă citim cu atenție totul vedem că nu prea putem separa viața de literatură. Contele de Mercy e la fel de important precum un unchi uitat, în literatură nu există discriminări, nu există dezechilibre sau dispute interetnice. În lumea închisă în carte fiecare detaliu e important, fiecare detaliu susține întreaga carte. Fiecare autor își păstrează propria voce, asta e sigur. Nu contează pretextul care îi îndeamnă să scrie. „Mătușa ieși pe poartă la ora 6. Odată cu ea, căpătără slobod și chiscanturile (= bidoanele), cotărițele (= coșurile de nuiele), straițele (=traistele) conținând lapte, smântână, brânză dulce, ouă, salată, verdețuri, crumpiri (=cartofi) d-ăia noi, călărabe (=gullii) pui vii, pirchițe (românește-ți vorbesc: pirinici, adică bibilici) etc” (p. 270), zice Viorel Marineasa. „Mătușa ieși pe poartă la ora 18. Eu mă uit acum la ea, la tușa-tanti, și încerc să descriu cum a deschis ușa de fier de la curte. Pe urmă o las acolo la poartă, trec pe lângă restaurantul Japonia, așa îi zice. Peste tot sunt reclamele cu Asirom și uite ceva brândușe, ce frumos au răsărit (...)” (p. 270), zice Daniel Vighi.

Contele boschetar. Maiakovski la Lipova. Povestiri de pe Valea Mureșului e o carte nouă, alcătuită din texte vechi, o carte care include texte pretext pentru lecturi publice, pentru adevărate spectacole atent regizate. Ele nu-și schimbă semnificațiile, doar se întregesc altfel în acele lecturi la care suntem invitați. Fragmentele alese „care vor fi citite în excursii la meleagul ce le-a inspirat, ne introduc într-o lume, în istoriile ei, printre oamenii locului, în felul lor de simțire și gândire.” Așa e scris pe coperta a patra, pentru că literatura se amestecă cu viața și literatura ajunge să fie mai puternică în acest fel. Dar această carte poate fi (și sigur este) un fel de a continua jocul, de a continua o prietenie literară. Și multe texte publicate în ultima vreme de cei doi fac același lucru și (sigur) prevestesc alte cărți.

---

⁹ „Treci cu bicicleta pe strada Martir Sorinel Leia și peste drum e un teren viran, împrejmuite de scânduri; nările ți se înfundă în parfum de lemn geluit, o clipă ești proustian pe bițiglu, învârți la pedale.” (p 24)

Bibliografie:

Daniel Vighi, Viorel Marineasa, *Plânsul bătrânului tenor dramatic sovietic. Memorator pentru tanchiști(stereoproze)*, Diacritic, Timișoara, 2011

Viorel Marineasa & Daniel Vighi, *Fahrplan für die Sixties*, Editura Solitude, Stuttgart, 2003

Viorel Marineasa, Daniel Vighi, *Contele boschetar. Maiakovski la Lipova. Povestiri de pe Valea Mureșului*, Editura Ariergarda, Timișoara, 2015

Mircea Nedelciu, *Zodia scafandrului*, Editura Compania, București, 2000

André Breton, *Les Manifestes du surréalisme*, Sagittaire, 1946

Elena Crașovan, *Canon baroc pentru proză scurtă. Allegro ma non troppo*, „Orizont”, XXIV, 2012, nr. 2(1553), p. 12

Radu Pavel Gheo, *Relieful timpului*, „Orizont”, XXVI, 2014, nr.3(1578), p.20

Carmen Mușat, *Un diptic stereofonic, Proza românească, de la Timișoara la București*, „Observator cultural”, Nr 623, 11 mai 2012, <https://www.observatorcultural.ro/articol/proza-romaneasca-de-la-timisoara-la-bucuresti-2/>

